

Прийом антиципації (передбачення)

Його доречно використати під час **обговорення назви твору, епіграфа, ім'я уроку**. Цей прийом - потужний мотиваційний стимул і до розмови, і до ознайомлення із твором. Ще не звучить текст, що вивчається, але розмова про нього вже йде на рівні світосприйняття учня, його осмислення себе, навколишнього. Як у Ліни Костенко: «Ще слів нема. Поезія вже є»

Наприклад, обговорюючи ім'я уроку » Життя-всього лиш низка варіантів?»(за романом Панаса Мирного та Івана Білика »Хіба ревуть воли, як ясла повні») учні, опираючись на суб'єктний досвід, висловлюють власні судження про життєвий вибір, його важливість, прокладають своєрідний місток до формулювання цілей уроку, до сприйняття нового матеріалу.

Важливу роль для розуміння змісту твору, його ідеї відіграє *заголовок*. У заголовках творів відбивається авторська картина світу. А. Фасоля зазначає, що є твори, де змістовно-сміслова інформація очевидна, наприклад, "Людина біжить над прірвою" І. Багряного, "Хіба ревуть воли, як ясла повні?" П. Мирного. У багатьох творах назва настільки глибоко закодована, що її декодування можливе лише після прочитання твору, наприклад, "Собор" Олеся Гончара. Інші назви викликають певні асоціації, і їхнє спрямування стає зрозумілим навіть при знайомстві з назвою, наприклад, "Сад Гетсиманський", "Маруся Богуславка" І. Багряного.

Науковці, пропонуючи різні зразки роботи із назвою твору, разом з тим зауважують, що єдиного варіанту роботи не може бути, бо заголовків багато, і вони різні. Готуючись до аналізу твору в класі, учитель має попередньо окреслити план роботи із заголовком, виконати цю роботу з учнями, далі можна пропонувати учням робити це самостійно.

Під час обговорення назви твору, епіграфа варто скористатись рекомендацією кандидата педагогічних наук Ірини Олександрівни Небеленчук. Наприклад, під час вивчення творчості періоду постмодернізму, у ході підготовки до уроку позакласного читання пропоную ознайомитись із романом сучасного письменника Володимира Лиса «Соло для Соломії», попередньо провівши *бесіду*.

-Вдумайтесь у назву твору: »Соло для Соломії», її автор – сучасний письменник Володимир Лис. Які слова у назві вам незрозумілі? (*Що таке соло? (Соло – музичний твір для одного голосу або інструмента).*)

-Як ви вважаєте, про що чи про кого цей твір?(*Про Соломію, вона головна героїня, на це вказує назва твору).*

– Що означає ім'я Соломія? Зверніться до словника власних імен, скориставшись гаджетами (*Соломія з давньоєврейської означає мир*).

– Яка епоха відображена у творі? (*Не сучасність, швидше за все ХІХ-перша половина ХХ століття, тоді були поширені такі імена. Наприклад, відоме ім'я оперної співачки Соломії Крушельницької, яка жила 1872-1952 роках. Ім'я*

Соломія має героїня повісті М. Коцюбинського «Дорогою ціною». Учні можуть назвати і сучасність, бо повертаються забуті імена. Таке припущення тільки сприятиме інтризі: чиї передбачення справдяться?).

– Яким було її життя? Що перепліталось у ньому? (*Життя – це злети і падіння, вірність і зрада, радість і горе, війни, розрухи і хвилини мирної праці*).

– Але ж є ще у назві й прийменник *для*! Яку роль у заголовку виконує він? (*Прийменник дає підставу стверджувати, що йтиметься про певну індивідуальність, життєву долю жінки Соломії*).

Висновок. Отже, назва твору розповіла нам багато. Головною героїнею твору є миролюбна жінка Соломія, яка пройшла нелегке життя: зазнала злетів, падінь, знала радощі і печалі. Утім це було достойне життя, бо саме для неї звучить соло.

Учитель заохочує школярів прочитати цей твір і з'ясувати, чи справдились їхні передбачення. Радить запам'ятати найбільш цікаві епізоди, щоб поділитись враженнями з однокласниками, бажає у спіху у спілкуванні з прекрасним, з мистецтвом слова.

Спробуємо замислитись над назвою твору **»Сад Гетсиманський» Івана Багряного.**

- Вдумайтесь у назву твору Івана Багряного «Сад Гетсиманський». Які слова вам незрозумілі? (Імовірна відповідь: назва саду незрозуміла: Гетсиманський-це від імені людини Гетсиман чи від території?)

- Знайдемо в словниках слово Гефсиманія, пояснимо, що воно означає (Гефсиманія(буквально « маслинний прес»)), - місцевість чи село біля підніжжя західного схилу Елеонської гори в Ізраїлі. Це сад біля підніжжя Елеонської гори в Ізраїлі .Назва походить від місцевості).

- Що означає фразеологізм «Сад Гефсиманський, дайте відповідь, скориставшись словником фразеологізмів.

(Сад Гефсиманський - місце останньої молитви перед стратою; останні години перед арештом і смертю. Ісус Христос, за Євангелієм, після останньої зустрічі зі своїми учнями під час Таємної вечері пішов у Гефсиманський сад, щоб на самоті помолитися Богові. Він просив Бога, щоб Його минула мученицька смерть на хресті: «Отче мій, коли можна, нехай мимо йде від мене чаша ця. Але хай буде не так, як я хочу, а як Ти хочеш» (Матв., 26,39).

- Про кого чи про що йтиметься у творі, як ви вважаєте?

(Про Ісуса Христа, про людину , яка була страчена, про когось, хто зрадив цю людину...)

- Як Ви вважаєте, за що мали стратити людину?

(За служіння людям, за ідею, за зло, за борги, через помсту).

-*(Часи життя Ісуса Христа, інші часи, наш час).*

- Хто може зробити висновок: про що йдеться у творі Івана Багряного «Сад Гетсиманський»?

(У творі, ймовірно, йдеться про людину, яка присвятила себе служінню якійсь ідеї, і за це вона мала нести кару).

- Дякую, чи справдилися ваші передбачення, дізнаємось, коли прочитаємо твір(коли проаналізуємо його).

Не менш ефективним прийомом прилучення до читання художніх творів, усвідомлення їхнього ідейного змісту є *робота з епіграфом*. Цей прийом можна використовувати на різних етапах уроку: під час мотивації учнів чи актуалізації опорних знань, а також на підсумковому етапі як пропедевтичне завдання до наступного уроку. На думку *Ірини Небеленчук*, способи опрацювання епіграфа можуть варіюватися залежно від його змісту. Слід також орієнтуватись на той результат, якого прагне досягти вчитель. Дослідниця рекомендує такі завдання для роботи з епіграфом:

- вдумливе прочитання епіграфа;
- з'ясування незрозумілих слів (можна запропонувати учням виділити їх кольором, дібрати синоніми);
- визначення ключових слів;
- коментування виділених слів: чому саме їх обрано, які вони за значенням;
- коротке формулювання думки, на яку наштовхує епіграф;
- коротке формулювання порушеної проблеми.

Наприкінці уроку вчитель має знову акцентувати увагу школярів на епіграфі в контексті теми. Доцільно звертатися до епіграфа на уроці кілька разів.

Спробуємо змодельовати хід роботи з трьома епіграфами, які має твір Володимира Лиса «Соло для Соломії», скориставшись рекомендаціями І.О. Небеленчук, об'єднавши школярів у групи, забезпечивши інструкціями для виконання.

Група 1» Я скинула із себе мою одягу: як мені її надягнути? Помила собі ноги: як мені їх бруднити?» (Пісня пісень, 5–3)

Прогнозований висновок групи.

В епіграфі ключовими словами є антоніми скинути – надягнути, помити – забруднити. Ми обрали саме їх тому, що всі чотири дієслова стосуються однієї особи. Що вона робила? Знімала одяг, а потім боялася його вдягнути. Ноги вимила, а тоді боялася їх забруднити. Це метафоричний вислів про те, що головна героїня спочатку щось відкривала, демонструвала: можливо, почуття, переживання, думки. Та потім вона пошкодувала про це. Можливо, вчинила щось негарне і прагне відновити своє чесне ім'я. Тому, »помивши ноги», морально очистившись, вона не може знову піти на компроміс зі своєю совістю. Вважаємо, що основними проблемами твору є морально-етична та проблема вибору між добром і злом. Епіграф спонукає до роздумів, до прочитання.

Група 2.»Легко поламати соломину, / Навіть легше, як суху билину / Соломинка легко поломилась, / Дівчина ще легше залюбилась» (Народна пісня, почута на Поліссі).

Прогнозований висновок.

Ключовими є словосполучення поламати соломину, суха билина, легко поломилась, легко залюбилась. Художні образи соломинки і сухої билинки дають змогу уявити героїню тендітною, беззахисною. Можливо, вона не мала батьків, не знала материнської ласки і тепла. Здається, що мова у творі іде про вразливу, тонку дівочу душу, яка вперше щиро закохалась, довірилась коханому, який зрадив її.

Епіграф підводить читача до розуміння порушеної проблеми: легко образити, принизити беззахисну, чисту, довірливу людину. Інколи люди зловживають чужою довірливістю, наївністю. Гадаю, що у творі йдеться про незахищеність щирої душі.

Група 3. «Що ж можеш ти, надламана тростинко?»(Євген Маланюк).

Прогнозований висновок.

Ключовими в епіграфі є слова можеш і надламана. Володимир Лис в одному зі своїх інтерв'ю каже : «Я взяв епіграфом до твору слова Євгена Маланюка і ними я хотів показати ,що насправді може надламана долею тростинка – жінка». Отже, можна припустити, що цей твір про жінку вразливу, витончену й водночас сильну духом.

Слово вчителя. Чи справдяться ваші передбачення? Про це ми дізнаємось, коли прочитаємо твір Володимира Лиса «Соло для Соломії». Приємних Вам хвилин спілкування з його героями!

Мета використання прийому передбачення: розвиток уяви ,критичного мислення, вміння передбачати хід подій, відчувати експресію , семантику слова